

บทสรุป และข้อเสนอแนะ

การที่บทบาทของภาคอุตสาหกรรมได้ทวีความสำคัญมากขึ้นเป็นลำดับ โดยมีส่วนทำให้เศรษฐกิจรวมของประเทศขยายตัวในอัตราสูง รูปแบบการผลิตของอุตสาหกรรมต่าง ๆ ได้มีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากอุตสาหกรรมภายในครัวเรือน เป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดการผลิตใหญ่ขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยขึ้น ดังนั้น การกระจุกตัวทางธุรกิจ หรือการผูกขาดของอุตสาหกรรมจึงเกิดขึ้นได้ง่าย ประกอบกับการที่รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมพัฒนาทางด้านอุตสาหกรรมและส่งเสริมการลงทุน แม้วานโยบายดังกล่าวจะเป็นการช่วยทำให้การดำเนินงานของอุตสาหกรรมขยายตัวได้รวดเร็ว ขณะเดียวกันก็เป็นการช่วยส่งเสริม ก่อให้เกิดการผูกขาดในระบบเศรษฐกิจควบคู่กันไปด้วย

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้จึงมุ่งเน้นที่จะวิเคราะห์ถึงระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย ซึ่งระดับการกระจุกตัวดังกล่าวนี้เป็นดัชนีตัวหนึ่งซึ่งแสดงให้เห็นถึงระดับของการผูกขาดหรือการแข่งขันที่เกิดขึ้นโดยเปรียบเทียบของอุตสาหกรรม พร้อมกันนั้นได้ทำการทดสอบผลการคำนวณค่าระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมที่คำนวณโดยใช้วิธีการต่าง ๆ คือ Concentration Ratio, Herfindahl Summary Index, Comprehensive Concentration Index, Entropy Index และ Relative Entropy นั้นว่ามีความสัมพันธ์กันไ้มากน้อยเพียงใด พร้อมทั้งได้เลือกอุตสาหกรรมเฉพาะประเภทขึ้นมาเพื่อทำการศึกษาวิเคราะห์ถึงลักษณะโครงสร้างตลาดและการแข่งขัน ส่วนแบ่งตลาด และการเปลี่ยนแปลงระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรม สำหรับอุตสาหกรรมตัวอย่างที่เลือกทำการศึกษา คือ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ผสม อุตสาหกรรมรถยนต์ และอุตสาหกรรมกระดาษพิมพ์-เขียน นอกจากนี้ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังจะศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตรากำไร หรือ Price - Cost Margins และโครงสร้างของอุตสาหกรรมว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่สำหรับการศึกษาระดับของอุตสาหกรรมของประเทศไทย

ผลการศึกษาพบว่าอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของประเทศไทยมีระดับการกระจุกตัวสูง มีประมาณร้อยละ 80, 92 และ 87 ของจำนวนอุตสาหกรรมที่เลือกทำการศึกษาทั้งหมด โดยคำนวณจากจำนวนการจ้างงาน มูลค่าการขาย และมูลค่าสินทรัพย์ถาวร ตามลำดับ อุตสาหกรรมที่มีระดับการกระจุกตัวสูง ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์โพลียเอสเตอร์ การผลิตเครื่องประดับเพชรพลอย การผลิตเครื่องคีม การผลิตพรมและเครื่องปูลาด การผลิตผลิตภัณฑ์ซีเมนต์แอสเบสทอส การผลิตภาชนะพลาสติก การทำขนมปัง เป็นต้น สำหรับอุตสาหกรรมที่มีระดับการกระจุกตัวต่ำ มีประมาณร้อยละ 5, 0 และ 2 ของจำนวนอุตสาหกรรมที่เลือกทำการศึกษาทั้งหมด โดยคำนวณจากจำนวนการจ้างงาน มูลค่าการขาย และมูลค่าสินทรัพย์ถาวร ตามลำดับ อุตสาหกรรมที่มีระดับการกระจุกตัวต่ำ ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมการผลิตยางแผ่นเคบ และยางก้อน การทำโรงเลื่อยและโรงไสไม้ การทอผ้าด้วยเส้นใยฝ้ายและเส้นใยประดิษฐ์ เป็นต้น และเมื่อพิจารณาแยกตามหมวดอุตสาหกรรม หมวดอุตสาหกรรมที่มีระดับการกระจุกตัวสูง ได้แก่ หมวดอุตสาหกรรมการผลิตแก้วและผลิตภัณฑ์แก้ว หมวดอุตสาหกรรมการผลิตเครื่องคีม และหมวดอุตสาหกรรมการผลิตยาสูบ และเมื่อทำการเปรียบเทียบค่าดัชนีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมบางประเภทในปี 2510 และ 2525 ผลการศึกษาพบว่า ประมาณร้อยละ 61 ของจำนวนอุตสาหกรรมที่เลือกทำการศึกษา 36 อุตสาหกรรม มีระดับการกระจุกตัวเพิ่มสูงขึ้น ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมการผลิตยางนอกและยางในรถยนต์ อุตสาหกรรมการผลิตตัวถังรถยนต์ เป็นต้น ขณะที่อุตสาหกรรมที่มีระดับการกระจุกตัวลดลง มีประมาณร้อยละ 39 ตัวอย่างเช่น อุตสาหกรรมการทอผ้าด้วยเส้นใยฝ้าย และเส้นใยประดิษฐ์ การผลิตเยื่อกระดาษและกระดาษ เป็นต้น

นอกจากนั้น ผลการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมส่วนใหญ่ของประเทศไทย ประมาณร้อยละ 36 ของจำนวนอุตสาหกรรมตัวอย่างที่เลือกทำการศึกษา 115 อุตสาหกรรม มีระดับอัตรากำไรโดยเฉลี่ยอยู่ในช่วงร้อยละ 0 - 10 รองลงมา ประมาณร้อยละ 30 ของจำนวนอุตสาหกรรมตัวอย่าง มีระดับอัตรากำไรโดยเฉลี่ยอยู่ในช่วงร้อยละ 11 - 20 และ อุตสาหกรรมที่ประสบกับภาวะการขาดทุนมีประมาณร้อยละ 17 ของจำนวนอุตสาหกรรมที่เลือกทำการศึกษา

สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างค่าดัชนีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมที่คำนวณได้ด้วยวิธีการต่าง ๆ นั้น ผลการศึกษาพบว่า ค่าดัชนีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมที่คำนวณด้วยวิธี Herfindahl Summary Index และ Comprehensive Concentration Index จะมีความสัมพันธ์กันสูงที่สุด และค่าดัชนีการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมที่คำนวณด้วยวิธี Concentration Ratio และ Relative Entropy จะมีความสัมพันธ์กันต่ำที่สุด

สำหรับการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการกระจุกตัวและอัตรากำไรของอุตสาหกรรมในประเทศไทย เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งโดยอาศัยแนวความคิดจากทฤษฎี Contestable Market ที่ใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างอุตสาหกรรมที่ว่าอัตรากำไรและโครงสร้างของอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กันนั้น ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า อัตรากำไรและโครงสร้างของอุตสาหกรรมมีความสัมพันธ์กันจริงสำหรับการศึกษารณียของอุตสาหกรรมของประเทศไทย

และจากการเลือกอุตสาหกรรมตัวอย่างเพื่อทำการศึกษา คือ อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ผสม อุตสาหกรรมรถยนต์ และอุตสาหกรรมกระดาษพิมพ์-เขียน โดยทำการวิเคราะห์ถึงลักษณะโครงสร้างตลาดและการแข่งขัน ส่วนแบ่งตลาด และการเปลี่ยนแปลงระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรม ผลการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมอาหารสัตว์ผสมของประเทศไทยในปัจจุบันมีโครงสร้างตลาดแบบผู้ขายน้อยราย กลุ่มบริษัทผู้ผลิตที่มีขนาดใหญ่ที่สำคัญคือ บริษัทในเครือเจริญโภคภัณฑ์ ซึ่งมีส่วนแบ่งตลาดสูงที่สุดมาโดยตลอด สำหรับระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

* สำหรับอุตสาหกรรมรถยนต์นั้น ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่จะเป็นลักษณะการรวมลงทุนกับบริษัทผลิตรถยนต์จากต่างประเทศ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ค่ายใหญ่ ๆ คือ รถญี่ปุ่น และรถยุโรป ลักษณะของอุตสาหกรรมในปัจจุบันยังอยู่ในขั้นการประกอบ ต้องอาศัยการนำเข้าชิ้นส่วนอุปกรณ์จากต่างประเทศ ทางด้านโครงสร้างตลาดภายในประเทศจะมีการแข่งขันกันสูงระหว่างผู้ประกอบการผลิตรถยนต์ในประเทศไทย ทางด้านส่วนแบ่งตลาดส่วนใหญ่จะเป็นของรถญี่ปุ่น ซึ่งมีส่วนแบ่งตลาดประมาณร้อยละ 90 ของส่วนแบ่งตลาดรถยนต์ทั้งหมด ระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมดังกล่าวมีแนวโน้มลดลง

สำหรับอุตสาหกรรมกระดาษพิมพ์-เขียน ผลการศึกษาพบว่า อุตสาหกรรมกระดาษพิมพ์-เขียน มีโครงสร้างตลาดในลักษณะกึ่งแข่งขันกึ่งผูกขาดระหว่างผู้ประกอบการผลิตซึ่งส่วนแบ่งตลาดที่สำคัญเป็นของ บริษัทกระดาษสหไทย จำกัด โดยมีสัดส่วนที่สูงมาโดยตลอด และระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมมีแนวโน้มลดลง

ข้อจำกัดในการศึกษา

1. ในการวิเคราะห์ระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมสำหรับการศึกษาครั้งนี้ กำหนดทำการศึกษาเพียง 1 ปีเท่านั้น คือปี 2525 ทั้งนี้เนื่องจากมีปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดทางด้านข้อมูลที่ใช้วิเคราะห์ การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจากการทำสำมะโนอุตสาหกรรมทั่วประเทศ อาณาจักร ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ เพื่อทำการวิเคราะห์ แต่ปรากฏว่าข้อมูลที่นำมาใช้ทำการวิเคราะห์นั้นเป็นข้อมูลปีล่าสุดที่ทางสำนักงานสถิติแห่งชาติได้จัดทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงทำให้ไม่สามารถวิเคราะห์ระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมของประเทศไทยหลังจากปี 2525 ถึงปัจจุบันนี้ได้ ดังนั้นข้อสรุปที่ได้บางประการจึงอาจไม่ตรงกับความเป็นจริงกับสภาพที่แท้จริงของอุตสาหกรรมบางประเภทในปัจจุบันนี้ได้ นอกจากนี้ ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดทางด้านข้อมูลอีกประการหนึ่งก็คือ ไม่สามารถวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมในลักษณะที่เป็นอนุกรมเวลาได้ เนื่องจากประเทศไทยมิได้มีการสำรวจสำมะโนอุตสาหกรรมทุก ๆ ปี

2. สำหรับการศึกษาอุตสาหกรรมเฉพาะประเภท ไม่สามารถที่จะศึกษาลึกลงในรายละเอียดมากกว่าส่วนที่ได้ศึกษาไปแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลทางด้านอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ยังไม่ค่อยเป็นที่เปิดเผย และส่วนที่ได้รับการเปิดเผยนั้นมีความคลาดเคลื่อนสูง ดังนั้น การนำข้อมูลมาใช้วิเคราะห์จึงมีขอบเขตที่ค่อนข้างจำกัด

ข้อเสนอแนะสำหรับงานศึกษาครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้น เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงระดับการกระจุกตัวของอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ ในช่วงระยะเวลาต่าง ๆ เช่น ศึกษาผลกระทบที่มีต่อระดับราคาสินค้า ผลกระทบที่มีต่อระดับการจ้างงาน และการเปลี่ยนแปลงระดับเทคโนโลยี และอื่น ๆ เป็นต้น
2. ควรมีการนำแนวคิดจากทฤษฎี Contestable Market มาใช้ในการวิเคราะห์โครงสร้างของอุตสาหกรรมในประเทศให้มากขึ้น ทั้งนี้อาจทำการศึกษาเป็นรายอุตสาหกรรม ซึ่งจะช่วยให้เห็นโครงสร้างที่แท้จริงของอุตสาหกรรมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และใกล้เคียงกับสภาพความเป็นจริงมากขึ้น และผลที่ได้จากการศึกษาดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปประกอบการตัดสินใจในการวางนโยบายทางด้านการพัฒนาอุตสาหกรรมและการลงทุนสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมนั้น ๆ ในอนาคต
3. งานศึกษานี้เป็นเพียงการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตรากำไรและโครงสร้างของอุตสาหกรรมว่ามีความสัมพันธ์กันหรือไม่เท่านั้น ในกรณีของอุตสาหกรรมในประเทศไทย ดังนั้น ควรมีงานศึกษาเพิ่มเติมถึงลักษณะของความสัมพันธ์ว่าอัตรากำไรจะเป็นตัวกำหนดโครงสร้างของอุตสาหกรรม หรือโครงสร้างของอุตสาหกรรมจะเป็นตัวกำหนดอัตรากำไร ตลอดจนงานศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างของอุตสาหกรรมและปัจจัยอื่น ๆ เช่น เงื่อนไขในการเข้ามาสู่ระบบตลาดของหน่วยผลิตรายใหม่ จำนวนหน่วยผลิตในอุตสาหกรรม เงื่อนไขของอุปสงค์และอุปทานของสินค้าในตลาด เป็นต้น